

Uppdaterad 2011-09-16

Arrangörskap inom folkmusik, världsmusik och dans

- Underlag för handlingsplan

Av: Maria Bojlund och Thomas Telje

Innehåll

Förord	- 4 -
1 Inledning	- 5 -
1.1 Syfte och uppdrag	- 5 -
1.2 Metod och disposition	- 5 -
1.3 Definitioner.....	- 6 -
2 Olika sorters arrangemang inom genren	- 7 -
2.1 Folkmusik/världsmusik, folkdans och dess publika mötesplatser.....	- 7 -
Spelmansstämman och den svenska folkmusiken och folkdansen	- 7 -
Festivalen	- 7 -
Löpande arrangemang	- 8 -
Uppvisningar	- 8 -
Fester	- 8 -
3 Arrangörens uppdrag, funktion och arbete	- 9 -
3.1 Arrangörens uppdrag och ansvar	- 9 -
3.2 Arrangemangets aktörer	- 9 -
3.3 Fyra typer av arrangörer	- 9 -
Offentliga arrangörer.....	- 9 -
Privata arrangörer.....	- 10 -
Folkrörelsedrivna arrangörer utanför genren	- 10 -
Ideella arrangörer	- 10 -
3.4 Arrangörens arbete	- 11 -
3.5 Ekonomi.....	- 11 -
Sponsorer.....	- 11 -
Nationella bidrag	- 11 -
Regionala och lokala bidrag	- 12 -
3.6 Lokalen	- 13 -
3.7 Artister, tekniker och arrangörsföreningen som arbetsgivare	- 13 -
3.8 Samarbeten med studieförbund	- 14 -
3.9 Marknadsföring och publik	- 14 -
3.10 Geografiska och demografiska förutsättningar	- 14 -
4 Att organisera arrangörsföreningar inom folk-och världsgenren	- 15 -
4.1 Vad innebär begreppen folkmusik och världsmusik?.....	- 15 -
Folkmusik – från Sverige och hela världen.....	- 15 -
Begreppet världsmusik och dess problematik	- 15 -
4.2 Vem kvalificerar som <i>arrangörsförening</i> ?.....	- 16 -
Organisation för arrangören	- 16 -
4.3 Hålet i organisationen	- 17 -
Vem är världsmusikarrangören?	- 17 -
Invandrarföreningen som världsmusikarrangör?	- 17 -
Exemplet Malmö Stad och Malmös Folkets Park	- 18 -

Puben som arrangör.....	- 19 -
Musikerna som arrangör.....	- 19 -
5 Framtidens arrangör inom folk- och världsgenren	- 20 -
5.1 Arrangörsföreningens fortlevnad.....	- 20 -
Rekrytering av aktiva medlemmar	- 20 -
Exemplet Malmö Fikafolk	- 21 -
Att nå ny publik.....	- 21 -
Samhörighet eller öppenhet?.....	- 21 -
5.2 Nya arrangemangsformer	- 22 -
På den ovana publikens villkor, där publiken redan finns	- 22 -
Exemplet Klubb Rålat	- 23 -
”Halvlive” arrangemang.....	- 23 -
5.3 Utveckling av arrangörskapet; möjligheter, visioner och mål.....	- 24 -
Ideellt eller arvoderat, amatör eller proffs? Avlastning?.....	- 24 -
Utbildning och fortbildning.....	- 24 -
Att fånga upp världsmusikarrangörer.....	- 25 -
Kulturarrangemang på puben	- 25 -
Musiker som arrangörer?	- 26 -
6 Slutdiskussion	- 27 -
Arrangörens arbete och ansvar	- 27 -
Utvecklingsmöjligheter	- 27 -
7 Referenser	- 29 -

Förord

Inför arbetet med att sammanställa en nationell handlingsplan för traditionell musik och dans har man låtit ta fram ett antal underlag som behandlar olika områden inom genren. Detta dokument är ett av dessa underlag och behandlar alltså arrangörskap inom genren.

Det inledande arbete med detta dokument har gjorts av Thomas Telje. Kompletteringar och slutliga textbearbetningar har gjorts av Maria Bojlund. Dokumentet är att betrakta som ett arbetsmaterial inför sammanställningen av den nationella handlingsplanen, och är alltså inte heltäckande.

Mer information om den nationella handlingsplanen och de övriga underlagen hittar du på hemsidan www.esitobo.org.

1 Inledning

Det är med arrangörens hjälp publiken har möjlighet att få uppleva olika kulturarrangemang. Det är likaledes arrangören som bistår kulturutövaren med en arena där de kan få möta en publik. Arrangören är viktig som länk mellan artist och publik, för att arrangemanget över huvud taget ska bli av. Att arrangörens arbete syns är dock inte en självklarhet. Därmed är det inte heller givet att arrangörens olika uppgifter, utmaningar, problem och möjligheter uppmärksammas. Det är därför denna text är framtagen. För att lyfta fram arrangören, för att kartlägga de förutsättningar som en arrangör har att arbeta under, för att belysa den potential som ryms inom rollen för arrangören och för att visa på de behov som måste tillgodoses för att arrangörsrollen i vårt samhälle ska kunna fortleva och utvecklas.

Sverige rymmer idag många folk- och världsarrangörer. Intresset för genren är stort och potentialen är ännu större. I detta dokument diskuteras bland annat hur de ideella arrangörsföreningarnas begränsade ekonomi gör att de tvingas skapa sina arrangemang i billiga lokaler, vilket sätter sin prägel på hur folk- och världsgenren framställs. Vidare finns det många potentiella arrangörer runt om i vårt land, som skulle kunna fångas upp, och få möjlighet att få kvalificerad utbildning och stöd för att kunna bedriva arrangörsverksamhet på ett bra sätt. Nya kassasystem på landets alla pubar ger bättre förutsättningar för musiker att få vita löner, samtidigt som det gör att pubar får svårt att finansiera kulturupplevelser för en bred pubpublik. Ny publik, som är ovan vid genren, skulle behöva möta folk- och världsupplevelser på ett kravlöst sätt. Genom att exempelvis ta bort trösklar i form av mindre åtkomliga eller udda lokaler, dyra inträden och förutfattade meningar, kan man fånga den publik som inte själv visste att den uppskattar genren. Möjligheterna är oändliga. Först och främst gäller dock att kartlägga arrangörens uppdrag, att lokalisera problem, begränsningar och möjligheter. Det är vad detta dokument handlar om.

1.1 Syfte och uppdrag

Uppdraget är att skapa ett underlag för framtagande av en handlingsplan för folk- och världsmusikområdet med avseende på arrangörskap, främst ideella arrangörsföreningar.

Syftet med detta dokument är:

- Att beskriva arrangörers roll i stort i samhället
- Att belysa den ideella arrangörens uppgifter, förutsättningar och behov
- Att diskutera organisationen av de ideella arrangörerna
- Att blicka framåt och i samband med det diskutera de problem och de möjligheter som finns för arrangören idag
- Att uppmärksamma den potential som arrangörskap inom folk- och världsgenren rymmer

1.2 Metod och disposition

Denna text är framtagen genom ett begränsat antal intervjuer och samtal med arrangörer inom folk- och världsmusikgenren. Representanter för ideella arrangörsorganisationer, professionella arrangörer, länsmusikproducenter och kommunalt anställda

arrangemangskoordinatorer har medverkat i dessa. Vidare har författarna av detta dokument själva under många år verkat som arrangörer såväl i olika ideella föreningar som i en yrkesroll på olika sätt, varför en del av texten kan sägas baserad på deltagande observation.

I följande kapitel kommer ett antal olika sorters arrangemang, som är vanliga inom folk- och världsgenren i Sverige idag, att beskrivas. Detta för att ge en kontext till det arrangörskap som därefter kommer att diskuteras. Därefter belyses de uppgifter som ryms inom arrangörens uppdrag samt de faktorer som påverkar dessa uppgifter. För att sedan diskutera vad det innebär att samla alla olika arrangörer inom folk- och världsgenren under ett tak lyfts först begreppen *arrangör* och *folk-/världsmusik* fram. Efter detta följer en diskussion om framtiden; dess utmaningar och möjligheter, såsom arrangörens fortlevnad, kulturarrangemangens utveckling och de behov som uppdagats i samtalen med våra informanter. Till sist sammanfattas texten i en slutdiskussion.

1.3 Definitioner

I begreppet *folkdans* innefattas i detta dokument svensk folkdans, folkdans från andra länder än Sverige och även vad somliga kallar för folklig dans.

Med *etnisk kultur* menas den kultur som kan betraktas som karaktäristisk för en viss etnicitet. Det kan röra sig om musik eller dans från en viss region någonstans i världen. Det kan också handla om en viss matkultur, traditionellt hantverk, umgängesform som man allmänt kan välja att förknippa med en viss etnicitet.

2 Olika sorters arrangemang inom genren

Det finns idag arrangörer inom genren folk-/världsmusik och folkdans spridda runt om i landet. Arrangemangen har i oftast karaktären av en konsert. Flera arrangörer inom vår genre väljer att rikta in sig på en danspublik eftersom musiken till stor del är bruksmusik och i sig uppmuntrar en publik till aktivt deltagande på ett dansgolv. Det förekommer även, dock mycket sällan, arrangemang med dansföreställning. Många arrangörer sysslar naturligtvis med flera olika sorters arrangemang.

2.1 Folkmusik/världsmusik, folkdans och dess publika mötesplatser

Folkmusiken/världsmusiken och folkdansens historia sträcker sig långt tillbaka i tiden, betydligt längre än de flesta andra musikgenrers. Musik och dans i alla dess skepnader har sedan urminnes tider förknippats och brukats i fest och firande, i ceremonier och i religiösa sammanhang. Att på olika sätt ge uttryck för sina känslor genom skapande skulle kunna vara en av människans mest grundläggande egenskaper. Folk- och världsmusiken var alltså till stor del bruksmusik; fest, glädje, sorg, vardag, helgdag, födande, död – allt kan ge anledning till musik och/eller dans.

Spelmansstämman och den svenska folkmusiken och folkdansen

I och med folkrörelsernas framväxt (arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och frikyrkorörelsen) i slutet av 1800- och början av 1900-talet ökade också intresset och förmågan att organisera sig. Kommunikationerna utvecklades och det blev möjligt att förflytta sig längre sträckor, vilket bidrog till att allt fler människor kunde samlas under en eller flera dagar. Så småningom trädde *spelmansstämmorna* in i folkmusik- och dansvärlden. Behovet och möjligheten att träffas för att spela och dansa många tillsammans växte. Att starta och driva en ideell förening blev ett bra verktyg i den utvecklingen.

Under många decennier var det spelmansstämmorna som var den huvudsakliga publika arenan för den svenska folkmusiken i Sverige. Dessa ägde främst rum ute i landsbygden på hembygdsgårdar eller liknande platser.

Många spelmansstämmor startade på 1960- och 1970-talen, varav flera stora lever än idag, t ex Bingsjöstämman, Delsbostämman och Ransäterstämman. Naturligtvis förändras stämmorna under åren, många har idag inslag av konserter, men grundkonceptet står sig till stor del fortfarande; spelmännen träffas och spelar tillsammans, i exempelvis "allspel" (organiserat frivilligt musicerande inför publik) och sk "buskspel" (spontana jam, utan formell publik).

Även idag startas spelmansstämmor på många platser med till synes god uppslutning och dragningskraft; arrangemangsformen tycks vara framgångsrik än.

Festivalen

Det dröjde inte långt efter pop- och rockfestivalernas intåg innan även folkmusikfestivaler och världsmusikfestivaler etablerades som arrangemang. På det följde även mer nischade folk- och världsmusikfestivaler såsom bordunfestivaler, irländska festivaler, reggaefestivaler, malifestivaler etc. Exempel på sådana är Falu Folkmusikfestival, Korrö Folkmusikfestival, Urkult, Linköpings folkmusikfestival.

Festivalen är ett arrangemang som ofta varar mellan en och tio dagar och innehåller ett antal kulturupplevelser såsom konserter eller dansföreställningar. Ofta krävs ett stort antal aktiva under själva festivalen medan planering och organisering kan skötas av några få personer.

Löpande arrangemang

I flera städer runt om i landet hittar man föreningar som hanterar runt 5-10 arrangemang kontinuerligt under året. Somliga har ännu högre frekvens på sin verksamhet, och en del gör till och med arrangemang veckovis. Det enskilda arrangemanget består inom vår genre ofta av en konsert, en dansföreställning, en danstillställning (där publiken dansar) eller en kombination av dessa.

Uppvisningar

Inom folkdansen förekommer även uppvisningen som arrangemang. Man visar upp en viss danstradition eller en flora av olika folkdanser för en publik. Dansuppvisningar görs ofta av ett folkdanslag eller en dansgrupp, och inte sällan används livemusik.

Fester

Det händer att föreningar för grupper inom en viss etnicitet arrangerar fester för sina medlemmar och övriga intresserade. Dessa fester kan innehålla inslag av musik och dans från föreningens profils land. Om dessa musik- och dansfester skulle göras publika skulle de, liksom utpräglade arrangörsföreningars arrangemang, ha mycket att tillföra kultursverige. Vidare skulle kunskap om den specifika etniska kulturen som en bieffekt kunna spridas till allmänhet i Sverige.

3 Arrangörens uppdrag, funktion och arbete

Med folk- och världsgenrens vanligaste sorters arrangemang i bakhuvudet belyses nu de faktorer som påverkar en arrangörs uppgifter, det ansvar man har och de parter man arbetar med.

3.1 Arrangörens uppdrag och ansvar

Arrangören är den som genomför ett arrangemang; detta uppdrag innefattar en rad praktiska saker att hantera och tänka på. Arrangören planerar, organiserar och hanterar allt ifrån ekonomi med bidragssökande, gager, skatter och bokföring till logistik med transporter, kost, logi och rekvisita och så vidare till efterarbete, städning och verksamhetsberättelser. Arrangören ska anlita en eller flera artister/grupper, sköta marknadsföring och boka lokal för evenemanget. Arrangörens uppdrag innefattar även uppgifter såsom att finnas på plats före, under och efter arrangemanget, att ansvara för lokalen, ta hand om artister och publik, välkomna publiken och se till att ev servering till publiken löper väl. Det är möjligt att arrangören även behöver mobilisera och organisera mer eller mindre tillfälliga frivilligarbetare. Mer om de praktiska uppgifterna längre fram i detta kapitel.

Arrangören är ansvarig mot publiken utifrån det utlovade scenprogrammet; publiken betalar inträde för just den upplevelse som utannonserats. Arrangören är också ansvarig gentemot artisten/gruppen utifrån det kontrakt som upprättats. Oavsett publikens storlek och oavsett arrangemangets intäkter förväntas såväl artisten/gruppen få det överenskomna gaget och eventuella andra ersättningar som en hyresvärd få sin hyra. Först när alla utgifter har tagits omhand kan arrangören i bästa fall tillgodoräkna sig ett överskott alternativt konstatera ett underskott. Som arrangör är man länken mellan publik och artist och förväntas göra båda dessa parter nöjda.

De flesta arrangörer är demokratiskt uppbyggda föreningar med medlemsmöten och valda ideella ansvariga för olika uppgifter. Föreningens funktionärer har alltså ett ansvar att genomföra gemensamt fattade beslut.

3.2 Arrangemangets aktörer

För att ett arrangemang ska bli just ett arrangemang krävs det åtminstone tre parter: *En arrangör, en publik* samt någon form av *artistiskt uttryck*. Denna treenighet kan naturligtvis se väldigt olika ut beroende på plats, organisation, tidpunkt, genre etc. I ett mindre sammanhang kan dessa tre ben tillhöra en och samma förening, dvs föreningen kan ha ett arrangemang där några medlemmar uppträder för övriga medlemmar. På ett stort arrangemang kan dessa roller däremot vara mycket tydligare och åtskilda. Då finns ofta även utrymme för fler aktörer och funktioner såsom sponsorer, marknadsföringsbyråer, managers/bokare, biljettförsäljare, vakter osv.

3.3 Fyra typer av arrangörer

Man kan dela in de olika arrangörerna i fyra huvudgrupper; offentliga arrangörer, privata arrangörer, folkrörelsedrivna arrangörer utanför genren och ideella arrangörer.

Offentliga arrangörer

Inom den offentliga miljön hittas arrangörskap på nationell, regional och kommunal nivå.

Staten driver en mängd kulturorganisationer med nationella uppdrag att arrangera och/eller producera olika typer av scenkonst. Exempel på sådana är Dramaten, Riksteatern och Operan. Staten fastställer den nationella kulturpolitiken och fördelar resurser samt ger direktiv till de organ som lyder under kulturdepartementet. Staten organiserar sig i huvudsak i tre delar; dels som myndighet (t ex Kulturrådet, Statens musiksamlingar, Statens muséer för Världskultur), dels som bolag (t ex Dramaten och Kungliga Operan) och dels som stiftelser (t ex Skansen, Dansens Hus). Direktiven ges genom regleringsbrev till myndigheter och genom regeringsbeslut med mål och uppdrag till övriga.

På regional nivå finner vi Länsmusiken och Länsteatern i alla landsting respektive regioner. I några landsting finns även kammarmusik, opera, dansgrupper etc. Liksom på nationell nivå har man på många ställen bestämt sig för att ha en fast ensemble med musiker, skådespelare, dansare och producent, dirigent, regissör, konstnärlig ledare etc. På andra platser jobbar man, helt eller delvis i kombination, med projektanställningar eller köper in färdiga produktioner.

På kommunal nivå råder stora skillnader beroende på vart i landet man beger sig. Dock tycks rollen som samordnare kring vissa arrangemang, där musik kan vara en del, vara vanligare än rollen som regelrätt arrangör. Exempel på sådant kan vara de "stadsfester" som äger rum under sommaren, där kommun har en roll tillsammans med andra aktörer. I övrigt är kommuner ofta bidragsgivare för externa arrangörer, såsom ideella föreningar.

Privata arrangörer

Arrangörer i form av vinstdrivande företag är förekommer i mycket liten utsträckning inom folk- och världsgenren.

Folkrörelsedrivna arrangörer utanför genren

Exempel på arrangörer inom folkrörelsen, men med sitt primära syfte i något annat än folk- och världsmusiken och -dansen är kyrkan, folketshusrörelsen, nykterhetsrörelsen, och folkbildningen. Alla har de sina specifika egenskaper och skillnader men de är alla arrangörsaktörer i samhället. Såväl folketshusrörelsen som kyrkan har genom åren varit mycket betydelsefulla som arrangörer av kulturella aktiviteter. Kyrkan agerar ofta även som samarbetspartner, där själva kyrkan som lokal kan användas vid ickereligiösa arrangemang.

Ideella arrangörer

För den ideellt arbetande arrangören är lust och intresse det som driver engagemanget. Arbetet görs på fritiden. Det blir därför viktigt att arbetet känns meningsfullt. Arrangörskapet inom den ideella sektorn är idag ofta organiserat som ideella föreningar som består av individer som samlas kring ett gemensamt intresse av musik, teater, utställning eller annat kulturellt uttryck. Drivkraften kan ligga i viljan att skapa en mötesplats, att samla människor kring ett evenemang, att göra det möjligt för många att uppleva något tillsammans. Den kan även vara att som del i en gemenskap medverka i själva skapandet av ett arrangemang, att vara en del av en process.

Den ideella föreningen är en god bas för många arrangörer. Den är lätt att starta, man formulerar sina stadgar och mål själva, det krävs inget startkapital, och det är en demokratisk organisation. Demokrati och ansvarsfördelning utgör två av föreningslivets grundpelare. Nya aktiva lär av dem som varit med under längre tid; genom denna form av folkbildning tas verksamhetens traditioner och erfarenheter tillvara, liksom den enskildes egna idéer och

erfarenheter från andra sammanhang. På så sätt är föreningslivet en tillgång för samhället; en skola i begrepp som är viktiga för samhället i stort.

För den enskilde individen kan det ideella föreningsarbetet innebära allt ifrån att inneha en post i styrelsen, medverka i planering, redovisning och beslutsfattandet, till att utföra arbetsuppgifter under själva arrangemangen. Arbetsinsatsen kan variera beroende på individens ambition och förutsättningar. Med ett stort antal engagerade och en god organisation kan en ideell förening hålla en relativt omfattande verksamhet igång. Det finns dock gränser för hur mycket tid och arbete en enskild person kan lägga på ideellt arbete. När en verksamhet växer ökar administrationen, ekonomin, bokningar, organisation etc. Om de ekonomiska förutsättningarna tillåter det kan föreningen behöva anställa personal för att kunna hålla ihop arbetet. Inom folk- och världsgenren finns några exempel på sådana "halvideella" organisationer, där man har alltså har anställt personal.

3.4 Arrangörens arbete

En arrangör hanterar ett stort antal uppgifter kring ett arrangemang. Dessa utgör förutsättningarna för hur ett arrangemangs resultat blir. Här följer avsnitt om *ekonomi, lokal, kontakt med engagerade, samarbete med studieförbund, marknadsföring* och *geografiska och demografiska förutsättningar*.

3.5 Ekonomi

I den ideella världen är det oftast ekonomin som sätter begränsningarna. Lusten, energin och engagemanget är stort inom genren, likaså uppfinningsrikedomen. Människor arbetar för det de tror på och brinner för och gör det utan egen ekonomisk vinning. Istället är det själva arrangemanget som man tillsammans åstadkommer, och förhoppningsvis får njuta av själv, som fungerar som lön för mödan.

Naturligtvis genererar entréavgifter en del inkomster. Men de allra flesta arrangörsföreningarna är detta till trots beroende av externa intäkter såsom bidrag i olika former.

Sponsorer

Större festivaler och andra årliga evenemang har större chans att få sponsorer. Oftast är det då lokala sponsorer som går in med mindre summor (500-5 000 kr) för att just stödja det lokala. Det upplevs som svårare att få "nationella" sponsorer till kulturevenemang än till exempelvis jämförbara sportarrangemang.

Nationella bidrag

Staten ger bidrag till olika delar av musiksverige. Bortsett från de bidrag som endast institutioner kan söka så är det främst dessa tre som berör oss:

Samverkan med tonsättare: Bidraget syftar till att stimulera till beställning av nya verk samt anställning av tonsättare. Kan sökas av fria grupper och arrangörer.

Verksamhetsbidrag till fria grupper: Bidraget söks av fria musikgrupper som bedriver verksamhet i yrkesverksamma former och avser i huvudsak gruppernas turnerande verksamhet.

Bidrag till musikarrangörer: Söks av arrangörer som har en omfattande, permanent och regelbunden konsertverksamhet med professionella artister. Stödet ska bidra till en mångfald i det musikaliska utbudet i landet.

Det är i praktiken de två sistnämnda som är mest aktuella i detta dokument. Artisten får ett bidrag som bland annat kan användas till att täcka hela eller delar av resekostnaderna. Detta bidrag ska göra det möjligt för artisten att turnera i hela Sverige. Artisten ska informera arrangören om bidraget. Bidraget till musikarrangörer ska stödja dessa ekonomiskt i sitt arrangörskap, göra det möjligt att arrangera konserter som inte går runt av sig själv.

Frågan är naturligtvis var stödet gör mest nytta? Är det hos arrangören eller hos artisten/gruppen? Eller är det som nu, både och? Kanske ska andra kriterier vägas in t.ex. regionalpolitiska, mer bidrag ju längre bort gruppen/artisten far?

Idag får ett 25-tal arrangörsföreningar statligt bidrag av Kulturrådet (delegerat till Riksförbundet för Folkmusik och Dans, RFoD) för att genomföra en kontinuerlig verksamhet över året. Till det kan läggas festivaler, spelmansstämmor, invandrarföreningar, gränsöverskridande och andra arrangörer som även genomför folk/världsmusik. Antalet arrangemang med levande musik/dans torde vara betydande på nationell nivå, exakt hur många är det dock omöjligt att svara på då det inte finns någon heltäckande statistik.

Till det nationella stödet kan man även tillfoga Rikskonserterns turnéproduktioner. Rikskonserter har årligen producerat ca tio turnéer i Sverige. I huvudsak har det handlat om internationella gästspel. Några fåtal turnéer om året har varit med musiker från Sverige. Arrangören har kunnat boka gruppen till ett fast pris som inkluderar resa, boende, uppträdande, och oftast även teknik med ljudtekniker. Ett väldigt förmånligt erbjudande som annars varit helt omöjligt för många föreningar att nå utan detta generösa upplägg.

En av våra informanter pekar på att man genom att lägga medlen hos Rikskonserter, som är stationerad i Stockholm, premierat ett fåtal musikgrupper framför andra istället för att låta arrangörerna runt om i landet själva välja de artister de vill lägga stödet på.

Regionala och lokala bidrag

På det lokala och regionala planet är förutsättningarna olika för arrangörerna. För att erhålla ett nationellt bidrag så är en förutsättning att man också får minst lika mycket på lokal nivå, dvs av kommunen eller landstinget. Kommunen ger oftast årsbidrag eller arrangemangsbidrag. Årsbidrag ges med en engångssumma som gäller för hela året, medan ett arrangemangsbidrag söks för varje arrangemang. För en lite större arrangör är det oftast att föredra med ett årsbidrag, då vet man vad man har att röra sig med, och kan i förekommande fall även visa det vid sökning av nationellt bidrag.

För mindre arrangörer, eller arrangörer med mer oregelbunden verksamhet kan arrangemangsbidrag vara bättre, då det söks för ett särskilt arrangemang. Man kan säga att det finns två sorters arrangemangsbidrag; ett som man får beviljat med ett särskilt och fast belopp och ett som mer är ett "förlustbidrag". I det ena fallet får man ett bidrag oavsett arrangemangets ekonomiska utfall. I det andra fallet får man, efter redovisning av alla intäkter och kostnader, ett stöd utbetalt i efterhand för ett eventuellt underskott. Ideologiskt skiljer sig dessa åt. Det förstnämnda ger signalen att man får ett bidrag, oavsett utgången. Går det dåligt får man hantera det på något sett, men går det bra kan man få ett överskott. Det skulle då stimulera till att göra arrangemanget så bra som möjligt och dra publik. Det andra sättet ger en garanti att man inte går med förlust (upp till en viss nivå), men kan aldrig ge överskott. Man

kan också säga att det inte finns något incitament att marknadsföra arrangemanget eftersom oavsett publikantal så får man bidrag som täcker underskottet.

På regional nivå är det i många fall länsmusiken som går in och arrangerar subventionerade turnéer med en artist eller grupp som gör det möjligt för mindre arrangörer att engagera ett annars för dyrt program.

3.6 Lokalen

För att skapa ett publikt inomhusarrangemang krävs en lokal att placera arrangemanget i. De flesta arrangörer inom vår genre har ingen egen lokal utan hyr vid varje enskilt arrangemangstillfälle. Somliga väljer olika lokaler för olika arrangemang, beroende på lokalens egenskaper, geografiska placering eller arrangemangets art. Andra håller sig konsekvent till samma lokal.

Flera av våra informanter upplever att det är besvärligt att hitta lokaler som är både lämpliga för folk- och världsgenrens verksamhet och ekonomiskt rimliga. Särskilt svårt blir det där dansen står i centrum, oavsett dansen sker på scen eller det är publiken som dansar. Dansarrangemang ställer särskilda krav på lokalens utformning, storlek och golvmaterial. Lokalens egenskaper är just därför väldigt viktiga för hur lyckat arrangemanget ska bli. Ett arrangemang i en lokal som bjuder på bra dansgolv och dansutrymme, en bra scen där musikerna syns väl och bra sittplatser för icke dansande publik, där musikerna inte skymms av den dansande delen av publiken, har enligt en informant mycket bättre förutsättningar att dra en stor publik. Många av de lokaler som har bäst förutsättningar för lyckade arrangemang inom folk- och världsgenren är ofta inte realistiska att nyttja ur ett ekonomiskt perspektiv.

Många arrangörer runt om i landet är hänvisade till billigaste möjliga alternativ vilket även i ett större perspektiv sätter sin prägel på hur genren visar upp sig. Till exempel hittar vi ofta folk- och världsgenrens arrangemang i bygdegårdarna. Det gör att genren kopplas till de ev förföreställningar en publik har om bygdegårdarna. Arrangemanget laddas med något som inte nödvändigtvis behöver rimma med arrangörens önskemål om evenemangets karaktär.

3.7 Artister, tekniker och arrangörsföreningen som arbetsgivare

En arrangör måste även sköta kontakten med artister och eventuella ljud- och ljus tekniker. Man behöver bland annat komma överens om arvode, transport, logi, tid och plats för uppträdandet, teknik, tid för soundcheck och hur arvodering ska hanteras. Sådant kan regleras genom skriftliga kontrakt.

Ansvar som arbetsgivare innefattar administration som, enligt en informant, för många mindre ideella föreningar kan upplevas som mycket krävande. Arbetsgivaransvar, skatt, sociala avgifter mm måste handhas på ett korrekt sätt. Ofta blir det ytterligare en uppgift för föreningens kassör att hantera. I de fall kompetensen inte finns inom den egna föreningen får uppgiften lösas på andra sätt. Alternativet att köpa tjänsten externt är av ekonomiska skäl sällan realistiskt. Somliga föreningar låter ett studieförbund ta på sig arbetsgivarrollen och den tillhörande administrationen. Om den engagerade artisten istället kan erbjuda föreningen att betala på faktura underlättas alltså arrangörens arbete betydligt. Det är dock inte alla artister/tekniker etc som erbjuder detta alternativ.

3.8 Samarbeten med studieförbund

Ett studieförbund kan på många sätt underlätta en förenings arbete. Som nämnts ovan kan studieförbundet bistå med administrativt stöd genom att agera arbetsgivare och ta det ansvar som följer därmed, exempelvis då en engagerad artist ska avlönas. Många av de föreningar som väljer att samarbeta med ett studieförbund gör det dock för att få ekonomiskt verksamhetsstöd till sina arrangemang, menar en informant. Studieförbunden skulle även kunna bistå en arrangörsförening med utbildningsmöjligheter inom föreningens område. Några av våra informanter menar på att studieförbunden på flera håll i landet dock inte har den kompetens som krävs för detta. Här finns stora möjligheter för framtiden, se kapitel 5.3 nedan.

3.9 Marknadsföring och publik

För att locka publik till ett arrangemang krävs målmedveten marknadsföring. Affischer och annonser, mail- och brevutskick, kontakt med media, marknadsföring via facebook, myspace och andra sociala medier; möjligheterna och arbetsuppgifterna är i detta avseende många.

Publiken inom folk- och världsgenren är av allt att döma relativt bred. Genren lockar olika åldrar och könsfördelningen är till synes jämn. En viktig faktor för en levande kultur är att återväxten fungerar väl. På många festivaler och spelmansstämmor kan man i dagsläget se mycket ungdomar som både spelar och dansar. Jämfört med många andra musikområden tycks dock återväxten inom folk- och världsgenren vara liten. Det behövs olika typer av stimulans och medvetet arbete för att sprida och öka intresset för genren.

3.10 Geografiska och demografiska förutsättningar

En arrangörs förutsättningar påverkas även av dess geografiska förhållanden, i synnerhet i ett land som Sverige. Det är långt mellan Malmö och Kiruna. Resor för artister som ska röra sig långt tar mycket tid och är kostsamt. Det blir då betydligt dyrare att anlita en grupp från Göteborg i Haparanda än i Halmstad. De geografiska avstånden lär vara en av de viktigaste och största skillnaderna i förutsättningar för arrangörer i olika delar av Sverige. En annan viktig faktor är hur befolkningstätheten är i olika städer. Underlaget för en publik ser helt annorlunda ut i Burträsk jämfört med i Karlstad. Å ena sidan rymmer storstäderna fler arrangemang totalt sett varpå konkurrensen för arrangören blir större, å andra sidan antas en större population hysa ett större antal personer som är intresserade av just genren folk- och världsmusik.

4 Att organisera arrangörsföreningar inom folk- och världsgenren

Vad innebär det att organisera folk- och världsgenrens arrangörer? Vilka är bristerna och begränsningarna i den organisation som finns idag? Vilka är möjligheterna?

Här presenteras först en diskussion kring vad som inbegrips i folk- och världsmusikbegreppet och vem som kvalificerar som arrangör. Därefter belyses de luckor som finns i dagens organisation, samt möjliga lösningar.

4.1 Vad innebär begreppen folkmusik och världsmusik?

Folkmusik – från Sverige och hela världen

”Folkmusik” är idag ett vitt begrepp. I en svensk kontext väljer somliga att låta begreppet endast innefatta traditionell musik från Sverige. Somliga väljer att inkludera all traditionell musik från hela världen i begreppet folkmusik, och då låta den geografiska, etniska eller kulturella kontexten definiera vilken slags folkmusik det rör sig om. Att säga att man spelar ”folkmusik” betyder då olika saker i olika sammanhang. I Sverige i ett ”svenskt” sammanhang skulle det antagligen betyda att man spelar svensk folkmusik. Spelar man folkmusik från Irland måste man tillägga detta för att undvika missförstånd; man spelar alltså ”irländsk folkmusik”, osv. Vidare känner vi till begrepp som klezmer, flamenco och jojk och sorterar in även dem under folkmusik.

Även då man talar om afrikansk eller latinamerikansk musik tänker man i termer av folkmusik, fast då på ett mer schablonartat sätt. Inom dessa kontinenter finns ju i sin tur som bekant många och väldigt olika ”subgenrer”. Är det passande att säga att en Senegalesisk folkmusikgrupp spelar afrikansk musik? Man kan undra om det är passande att säga att en svensk grupp, som kommer till Argentina, spelar ”europeisk” musik? Vi beskriver världen utifrån ett västerländskt perspektiv, eller snarare utifrån ett svenskt sådant, och naturligtvis tenderar man att beskriva sin omgivning mer detaljerat och noggrant ju närmare man befinner sig den.

”Svensk folkmusik”, liksom folkmusik från andra delar av världen, kan vidare i sig innefatta ett otal olika användningsområden. Svensk folkmusik kan sträcka sig alltifrån att på ett så exakt vis som möjligt visa upp hur något tog sig uttryck för länge sedan till personliga och utvecklade tolkningar av idag inom ramen av en tradition som kontinuerligt utvecklas.

Begreppet världsmusik och dess problematik

Under 1960- och 1970-talen fick den svenska folkmusiken ett uppsving i Sverige när en ny generation musiker tog till sig av traditionerna som var. Ännu en gång skapades möten mellan det som nu betraktades som den svenska folkmusiktraditionen och folkmusik från andra länder. Det experimenterades även med andra genrer såsom rock och jazz. Olika blandningar uppstod. Liknande trender står att finna över hela världen.

Det är inte alldeles enkelt att avgränsa vad som ryms under begreppet ”världsmusik” (world music). Många minns när Beatles förde in den indiska musiken i popen. Blev det då världsmusik? Kanske skulle det på så sätt vara lämpligt att säga att all musik som inte är ren pop, jazz, schlager etc är världsmusik? Det stämmer dock inte riktigt. I vår västerländska iver

att katalogisera stoppar vi gärna in saker och ting i fack eller kolumner. Då kanske ovanstående musikgrupp från Senegal hamnar i världsmusikfacket. Själva uppfattar de sig kanske inte alls som "världsmusiker" utan istället som "folkmusiker" utifrån sin etniska kultur.

Begreppet "världsmusik" har i talmun kommit att representera en beskrivning av en musikgenre, om än bred och svårdefinierad, bestående utav en blandning av folkmusik från olika länder eller möten mellan folkmusik och andra genrer. Somliga väljer dock att definiera "världsmusik" som "musik av världen", motsvarande folkmusik från ett specifikt geografiskt område.

Parallellt med debatten kring begreppet världsmusik löper frågan hur man organisatoriskt når de som arbetar med "världsmusik" när många inblandade arrangörer och musiker kanske inte själva insorterar sig under det begreppet.

4.2 Vem kvalificerar som *arrangörsförening*?

Vem är arrangörsföreningen? Är det bara den förening som har som sitt huvudsakliga syfte att skapa publika arrangemang? Är det kanske även den etniska förening som har som huvudsakligt syfte att agera mötesplats för den skara människor som är intresserad av *en* viss etnisk kultur, men som vid enstaka tillfällen även väljer att visa upp sin kultur, tradition och sin verksamhet för en bredare allmänhet? Kommer den senare sortens förening att betrakta sig som en "arrangörsförening", som en "kulturförening för en viss etnisk grupp" eller som en "invandrarförening"? Och hur kan man involvera och utveckla det arrangörskap som pubar bedriver, när de engagerar musiker för att därigenom försöka öka pubens omsättning? Hur behandlar man det arrangörskap som den musikgrupp som själv styr upp sina konserter bedriver?

Om man varken helt eller ens delvis själv betraktar sig som en arrangörsförening, hur ska man då hitta den hjälp som finns för dessa? Hur kommer man då i kontakt med de riksföreningar som finns till nytta för en arrangör? Hur får man då hjälp med de enstaka arrangemang man gör per år?

Organisation för arrangören

Det finns ett antal nationella organisationer för arrangörer i allmänhet och folk- och världsgenren i synnerhet. Exempel på sådana är Musikarrangörer i samverkan (MAIS) och Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD). Ett medlemskap i en riksorganisation för arrangörer innebär idag att man kan delta i utbyten av erfarenheter och kunskap, samarbeta och få service såsom kring STIM-avtal, försäkringar mm. Riksorganisationerna bedriver enskilt och gemensamt kontinuerligt arbete för att säkra och öka arrangörsstödet. Politiker och tjänstemän informeras om verksamhetens värde och genrens behov. Riksorganisationerna bedriver också utbildning enskilt och gemensamt med de andra arrangörsförbunden. Dessutom finns det ett gemensamt arbete för att informera myndigheter och politiker och påverka förändringarna i kulturlivet.

För att kvalificera som bidragssökande förening via exempelvis RFoD krävs att föreningens arrangemang uppfylla vissa kriterier.

- Arrangemangen måste vara offentliga och publika
- Alla arvoden måste vara utbetalas vitt
- Verksamheten måste vara kontinuerlig, med minst fem-sex arrangemang per år
- De engagerade artisterna måste vara professionella

De bidrag man får via exempelvis RFoD räcker i princip endast för att täcka skillnaden mellan svarta och vita löner, menar en informant på.

Med de förändringar som nu pågår efter Rikskonserters nedläggning och regionaliseringen av kulturlivet är det viktigt att genrens arrangörer görs synliga såväl nationellt som regionalt, pekar en informant på. För att ersätta den turnéverksamhet som hittills bedrivits av Rikskonsertter behöver nya samarbeten formas.

4.3 Hålet i organisationen

Vem är världsmusikarrangören?

För enkelhetens skull kommer hädanefter i detta dokument såväl den som väljer att arbeta inom endast *en* viss etnisk kultur (som inte är från Sverige) som den som vid olika tillfällen låter sitt arbete präglas av olika kulturer, vidare till den som blandar kulturtraditioner, betraktas som aktörer inom *världsgenren*. Vidare innefattar begreppet *arrangör* även de som gör enstaka musik- och/eller dansarrangemang men har sin huvudsyssla i annan verksamhet, t ex inom en viss etnisk kultur. I bakhuvudet hålls de problem dessa begrepp medför; att man som förening först och främst måste identifiera sig med begreppen. (Se diskussionen ovan.) Hur blir det då om man sammanfogar de båda begreppen? Vart i vårt samhälle hittar man dem – *världsmusikarrangörerna*?

Enligt RFoD finns det idag ett avstånd mellan aktiva nationella paraplyorganisationer och lokala arrangörer och musiker. Endast ett fåtal av världsmusikarrangörerna är organiserade i en rikstäckande paraplyorganisation. De sporadiska såväl som mer utpräglade arrangörer som inte väljer att insortera sig i världsmusikgenren kan själva uppfatta det som inte angeläget eller ens nödvändigt att inordna sig eller tillhöra en viss genre. Utifrån ett bidragsperspektiv är det enligt en annan informant dock många gånger nödvändigt att kunna beskriva sin verksamhet även utifrån ett genreområde. Även som medlem i en riksorganisation är det viktigt att "hamna rätt" utifrån den genre föreningen huvudsakligen verkar i.

Här följer nu en diskussion kring hur några olika världsmusikarrangörer, enligt vår definition ovan, som idag i stor utsträckning inte fångas upp av de aktiva nationella paraplyorganisationerna, verkar, vilka behov de har och vad som begränsar deras möjligheter att ta del av den hjälp som finns, så som det ser ut idag.

Invandrarföreningen som världsmusikarrangör?

Invandrarföreningar, eller mångfaldsföreningar, är kulturföreningar inom en viss ickesvensk etnisk kultur. Att de utövar och konsumerar en sådan specifik kultur i alla dess former gör att flera av föreningarna enligt diskussionen ovan även skulle kunna anses syssla med världsgenren. Flertalet av dessa föreningar gör förvisso även arrangemang, men de är långt ifrån endast arrangörer.

Enligt RFoD:s erfarenheter fastnar processen av rekrytering av dessa föreningar ofta i att många utav dem inte gör tillräckligt offentliga arrangemang, att de inte har organiserat sig på ett formellt sätt och/eller att de betalar ut arvoden svart. Det skulle alltså kunna behövas en mer detaljerad form av rekryteringsprocess, där kraven är lägre för att kunna delta på något vis. Det finns ett behov av en möjlighet att fånga upp dessa föreningar, för att kunna hjälpa dem att utvecklas som föreningar och arrangörer. Dessa föreningar rymmer stor potential för kultursverige.

Exemplet Malmö Stad och Malmös Folkets Park

Malmö Stad har valt att närma sig stadens många så kallade mångkulturföreningar på ett målmedvetet sätt. Man har tillsatt en föreningskoordinator för mångkultur, som är verksam i Malmös Folkets Park. Följande avsnitt baseras på intervju med denna koordinator.

Genom uppsökande verksamhet bjuds föreningarna in för samarrangemang i Malmös Folkets Park, vanligtvis för att visa upp sin kultur och tradition, för att fira sitt nyår tillsammans med allmänheten, för att fira när ramadan är slut, fira sin nationaldag eller fira eldfesten. Man kan bjuda in stadens barn för att prova på att vara rom för en dag osv. Musiker och dansare som medverkar hämtas såväl från den egna föreningen som engageras utifrån.

Malmö Stad kan hjälpa föreningen såväl med planering och handledning, så att den kan genomföra sitt arrangemang som rent praktiskt; i Folkets Park finns även ett antal fasta scener till förfogande. Man kan få hjälp med ljud- och ljus teknik, tekniker, ordningsvakter, pr, att planera miljömedvetet, att söka serveringstillstånd och andra tillstånd som krävs.

Flera av föreningarna som kontaktas uppfyller vid första kontakten inte de krav som ställs för att få bidrag till sin verksamhet och sina arrangemang. Det kan vara på grund av att de inte lämnat in sina verksamhetsberättelser till kommunen. Koordinatören lotsar föreningen genom administrativa uppgifter, såsom att hitta rätt bland relevanta blanketter, att förklara vad som krävs för att få hjälp och hur man registrerar sin förening så att man kan söka bidrag.

Fremst handlar koordinatörens hjälp dock om handledning för genomförande av arrangemangen. Många föreningar har inte tidigare genomfört ett offentligt arrangemang. Koordinatören berättar vidare att denna upplever att föreningarna till största delen behöver hjälp med att upprätta en planering, uppmärksamma vikten av att ha framförhållning och att hålla deadlines kring arrangemangen; betydelsen av att även hålla sig till sin planering är av stor betydelse för att alla involverade, såsom anlitade tekniker, ska kunna arbeta på ett bra sätt.

Det tycks alltså vara så att Malmö Stad har tydliga ambitioner att fånga upp de föreningar som i vissa avseenden skulle kvalificera som arrangörsförening. Dessa skulle även kunna ha mycket att hämta i att bli medlem i en riksorganisation som verkar för arrangörer. De erfarenheter som har gjorts av Malmö Stad och av många andra på liknande sätt, om hur dessa föreningar arbetar och vilka deras behov är, skulle kunna sammanställas och komma till gagn för liknande arbete över hela landet. Mer om detta i nästa kapitel.

Puben som arrangör

Många kulturarrangemang drivs av föreningar som hyr lokal av, eller arrangerar i samarbete med, exempelvis en pub, nattklubb eller restaurang. Vinsten kan man därefter dela upp enligt överenskommelse. Flera pubägare väljer dessutom att själva engagera musiker till sin pub.

Här finns stor potential för världsmusikgenren att ytterligare tillvarata bruten mark. Publiken finns redan på plats, den är dessutom till större delen ny för genren. Genom att underlätta uppgiften för pubägaren eller arrangören att låta publokalen agera världsmusikscen kan många syften fyllas på en gång. Fler medborgare får ta del av en kulturell upplevelse, fler skulle få förutsättningar att kunna upptäcka folk- och världsmusiken, puben kan tjäna ytterligare på sin verksamhet och fler musiker får bättre arbetsmarknad.

För att en pub ska kvalificera som arrangör under exempelvis RFoD:s vingar krävs att arrangörsverksamhetens ekonomi är skild från pubens. Detta kan lösas genom att en separat förening bildas. Denna sorts arrangör och dess behov är inte genrespecifika, utan står att finna i flertalet genrer. Mer om pubens potential som folk- och världsarrangör i kapitel 5.

Musikerna som arrangör

Många musiker väljer idag att ta arrangörsrollen i egna händer. På så sätt är man inte beroende av att konkurrera med andra musiker hos de etablerade arrangörerna. Istället konkurrerar man om publiken direkt.

Enstaka arrangemang av detta slag kan man välja att göra i samarbete med ett studieförbund, där studieförbundet står som officiell arrangör. Skulle musikerna vilja skapa sina egna arrangemang vid flera tillfällen kan det passa att starta en egen förening där man själva bestämmer. Inte heller denna aspekt av arrangörskap är genrespecifikt. Denna form av arrangörskap skulle kunna rymma utvecklingsmöjligheter och kan vara värd att granska ytterligare.

5 Framtidens arrangör inom folk- och världsgenren

5.1 Arrangörsföreningens fortlevnad

Vid datorn eller framför TV:n kan man uppleva världsartisters konserter, musikvideor, intervjuer och reportage. All sorts musik finns lättåtkomligt via internet och man kan lyssna via stereon, datorn, mp3-spelaren, mobilen etc. Kanske har ändå det stora ”elektroniska” utbudet stimulerat behovet av att få uppleva artisterna live? Kanske medför det även en växande efterfrågan på den direkta och gemensamma upplevelsen, mötet med andra besökare, känslan och stämningen kring att vara delaktig i något unikt som bara händer här och nu? Kanske ökar behovet av extra upplevelser såsom exempelvis möjlighet till dans och rörelse eller förtäring och dryck i anslutning till en konsert? En sådan trend innebär ökade krav och förväntningar på våra arrangörer.

Rekrytering av aktiva medlemmar

All föreningsverksamhet är beroende av sina medlemmar och sina engagerade. För föreningens fortlevnad på lång sikt är det viktigt att kontinuerligt rekrytera medlemmar, i synnerhet aktiva medlemmar. Arbetsbördan som styrelseledamot eller suppleant kan dock te sig som för tung för den enskilde medlemmen, varför många nog väljer att inte axla en sådan post. Man tar det säkra före det osäkra; genom att inte tacka ja till en uppgift riskerar man inte att göra någon besviken om man inte genomför den.

Förutsättningarna för att nyrekrytera till föreningslivet i Sverige förändras i och med att samhället förändras och utvecklas, arenorna för engagemang blir fler. Den digitala världen och internet har öppnat helt nya sätt att träffas och engagera sig. Allt fler specialintressen har fått utrymme att gro vilket innebär att det ”traditionella” föreningslivet tycks ha tunnats ur. Därmed har andra sorters faktorer kommit att spela större roll för hur framgångsrikt en förening lyckas rekrytera nya medlemmar och aktiva.

Vid större arrangemang, som exempelvis festivaler och spelmansstämmor, kan det bildas en mycket stimulerande atmosfär bland de många involverade. När ett stort antal människor under en relativt kort tid jobbar tillsammans för att skapa en stor musik-/kulturfest kan den känsla och energi som uppstår bakom scenerna i sig vara större än själva arrangemangets huvudakter, menar en informant på. Då många människor skapar något tillsammans, för en stor publik, så uppstår ett värde, en identitet, en gemenskap som bara de som är med får möjlighet att ta del av. Till ett sådant arrangemang kan det vara lättare att engagera frivilligarbetande. På de större festivalerna får den ideellt arbetande dessutom ofta något i gengäld, såsom exempelvis fri entré, fika, mat eller fri camping. Verksamhet på inte lika storskalig nivå, som istället med ett flertal mindre arrangemang löper mer eller mindre regelbundet under året, tyck ofta ha desto svårare att rekrytera människor som är villiga att ta ansvar och jobba ideellt.

Möjligen ligger en av anledningarna till hur olika pass lätt de olika sorternas arrangemang har att engagera nya ideellt arbetande i hur definierade uppgifterna är i tid och omfattning. De mer övergripande, ansvarstygda och långvariga posterna ter sig ofta svårare att besätta med nya personer. Att det verkar vara lättare att rekrytera till bestämda och avgränsade uppgifter

kan man använda sig av. Genom att lokalisera och formulera konkreta och begränsade uppgifter kan man skapa vad som kan fungera som ingångar i en aktiv roll inom föreningen.

Exemplet Malmö Fikafolk

Inom arrangörsföreningen Malmö Folkmusikförening, även kallad Malmö Folk, engagerade man under många år en cateringfirma för att handha en mindre servering i anknytning till de arrangemang man ordnade. Den engagerade firman tog hand om såväl förberedelser som försäljning och därefter all eventuell vinst. Föreningen avlastades därigenom från en uppgift. Så småningom ansåg dock cateringfirman att vinsten blev alltför liten i relation till arbetsinsatsen och kostnaden för råvarorna. I gengäld ansåg besökarna att utbudet av fika var ointressant och alltför dyrt. Föreningen övervägde att byta leverantör. Istället beslöt man att starta en arbetsgrupp inom föreningen. Denna kom att kallas för Malmö Fikafolk.

Enligt Malmö Folk består Malmö Fikafolk idag av en grupp på tiotalet engagerade (för övrigt i princip alla mellan 20-30 år gamla). Fikat säljs till självkostnadspris och består av vad de engagerade själva vill baka eller tillreda. Via mail under veckan innan arrangemanget bestäms vem som kommer och vad respektive tar med sig. Ett visst utbud av smörgåsar, samt laktosfria, glutenfria och vegananpassade alternativ står alltid på menyn. I samband med försäljningen under arrangemangskvällarna sätts lappar upp, där den intresserade besökaren bjuds in att bidra till caféverksamheten genom att hjälpa till med försäljningen under någon timme under kvällen.

Malmö Fikafolk har alltså inte några styrelsemöten. Man är inte bunden att vara med en viss tid, och man behöver inte delta vid varje tillfälle. Man bidrar med det man önskar, och kan när som helst välja att gå ur gruppen. Arbetsuppgiften och ansvaret är, i likhet med den större delen av de uppgifter vid en festival som beskrevs ovan, mycket avgränsade.

Det gör att Malmö Fikafolk blir en lättillgänglig ingång i aktivt medlemskap i föreningen. Den besökare som inte känner någon på plats får genom en liten insats i Malmö Fikafolk en anledning att interagera med både arbetsgruppens aktiva och arrangemangets övriga besökare. Den får även på ett mycket avslappnat sätt lära känna organisationen och verksamheten.

Att nå ny publik

En av informanterna berättar att man i dennes förening, där man arrangerar konsert- och danskvällar med huvudsakligen svenska eller skandinaviska akter, försöker nå ny publik genom att satsa lite ytterligare vid varje termins första arrangemang. Genom att boka ett band som är välkänt inom genren och annonsera extra inför detta tillfälle är förhoppningen att nytt folk ska besöka arrangemanget och sedan välja att återkomma under resten av terminens arrangemang. När finska eller norska akter bokas kontaktas finska och norska föreningar. Informanten menar också att många invandrade personer är nyfikna på sitt nya hemlands kultur och att det där finns en öppning för att nå ny publik. På motsvarande sätt kan samarrangemang med andra arrangörer kring en annan sorts traditionell musik korsbefrukta de båda verksamheterna så att nytt folk hittar till respektive arrangörs verksamhet eller förening.

Samhörighet eller öppenhet?

Folk- och världsgenren är på många sätt en subkultur, en mycket vital subkultur. De involverade känner i stor utsträckning varandra, oavsett var i landet man har sin geografiska hemvist. Ett kulturarrangemang blir en umgängesplats, där man återser bekanta, dansar och

spelar med varandra och diskuterar genren och annat. Den familjära stämningen har många fördelar. De ideellt engagerade känner en dedikation gentemot arrangemanget och ett hemmahörande i sammanhanget. Vidare är gränsen mellan besökare och den ideelle arrangören ofta inte hårt definierad. Publiken hjälper på många sätt och gärna till med praktiska uppgifter vid arrangemanget. En av våra informanter menar på att det finns många positiva aspekter med en samhörighetskänsla inom ramen för ett kulturellt arrangemang. Man bör dock vara uppmärksam på att den familjära stämningen vid ett sådant arrangemang skulle kunna upplevas som något alienerande för en ny besökare, när denne kanske förväntade sig att vara ännu en av alla mer eller mindre anonyma konsertbesökare. Ett par av våra informanter menar på att man som arrangör inom en subkultur måste vara medveten om balansgången mellan samhörighetskänslan mellan de aktiva i föreningen och arrangemangets regelbundna besökare och en neutralare öppenhet gentemot nya besökare.

5.2 Nya arrangemangsformer

De former av folk- och världsmusikarrangemang som organiseras runt om i landet idag är på många sätt framgångsrika. Det finns dock utrymme att komplettera dem. Genren skulle kunna vinna på att ges utrymme att experimentera med ytterligare modeller att konsumera folk- och världsmusik på. Flera av de arrangörer vi talat med menar på att man hela tiden måste tänka på att man inte arrangerar saker slentrianmässigt eller följer ett koncept bara för att det finns en tradition av att göra på ett speciellt sätt.

På den ovana publikens villkor, där publiken redan finns

För att höra eller se ett artistframträdande inom folk- och världsgenren krävs oftast ett eget initiativ från arrangemangsbesökaren. Man måste först och främst hitta arrangemanget, lockas utav det, vilket kräver en slags uppfattning vad det är som kommer att hända – det händer att förutfattade meningar och eventuella fördomar sätter stopp redan här. Vidare behöver man ofta betala inträde, och följa den kutym som arrangemanget påbjuder. Ett aktivt val innebär att publiken anpassar sig till det arrangemang som bjuds. Naturligtvis har arrangören gjort arrangemanget så inbjudande som möjligt, men det finns utrymme för ytterligare alternativ, alternativ som är formade efter en publik som är ovan vid genren, utan att det blir på bekostnad av genrens kvaliteter.

Genom att placera kravlöshet gentemot besökaren i fokus kan även en besökare som annars aldrig skulle hitta genren råka på den. Man skulle kunna laborera med de gängse ”regler” som på många håll finns idag. Genom att skapa arrangemang där publiken inte förväntas sitta still, applådera, ”förstå”, betala dyra inträden, och planera sin kulturupplevelse underlättas mötet med folk- och världsgenren på ett odramatiskt sätt. Vidare kan man tillgängliggöra genren ytterligare genom att placera arrangemangen där publiken redan finns, så att *publiken inte aktivt behöver uppsöka* ett arrangemang utan istället på plats erbjuds alternativet att *aktivt välja bort* det. På så sätt skulle många som inte visste att de tycker om genren kunna hitta den.

Många av de stora arrangemangen inom folk- och världsgenren, i synnerhet spelmansstämmorna, äger rum långt ifrån städernas puls. Det innebär möjligheter i form av billigare lokaler, möjlighet att övernatta billigt, att tälta mm. Det innebär dock även ett avskärmande från de som inte redan har hittat genren. Det krävs ett ganska stort aktivt val för att bege sig ut på ett fält, med myggmedel och tält och bajamajor, för att kunna konsumera den här sortens kultur. Det finns dock exempel på verksamhet som framgångsrikt hittat in i städerna:

Linköpings folkmusikfestival, World Mix Festivalen, Kalmar Irish Festival, Planetafestivalen. På andra sidan Öresund hittar vi ytterligare exempel i Copenhagen Irish Festival.

Exemplet Klubb Rålåt

Man skulle i större utsträckning kunna blicka mot och lära sig utav den form av pubjam som man hittar inom jazzen och inom folkmusiken på Irland. Genom att placera kulturuplevelsen på puben fångar man upp en redan befintlig publik. Inom ramen för projektet Världens Musik och Dans (se referenser i kapitel 7) har man framgångsrikt experimenterat med denna form av arrangemang.

Eftersom även folkmusik, liksom mycket annan musik som man inte hör så ofta i samhället generellt, kan vara svår att ta till sig för en ovan lyssnare, jfr med exempelvis modern jazz eller death metal, anpassades formen på musicerandet på Klubb Rålåt efter den bild av folkmusik man tänkte sig att en ovan publik skulle vara intresserad av och mottaglig för; detta utan att kompromissa med genrens kvaliteter. Antalet musiker begränsades till tre, varav den ena skulle spela någon form av kompinstrument. På så sätt kom man att närma musiken de genrer som mer allmänt spelas omkring oss idag och alltså bli lättsammare för en ovan lyssnare att ta till sig. Formen på detta sorts musicerande är mycket genretroget. Det till trots syns det väldigt sällan representerat på scen eller annanstans tillgänglig för allmänheten. Den folkmusik man vanligtvis hör tycks allra oftast vara väldigt arrangerad eller i form av sk ”buskspel”¹.

Klubb Rålåt hade sedan formen av två timmars fritt jam av de tre musikerna. Arrangemanget utspelade sig regelbundet, en gång i veckan, på samma tid och samma plats, så att det skulle vara lätt att hitta till arrangemanget. Arrangemanget placerades på en populär och lite alternativt centralt belägen pub i staden, med skön och avslappnad atmosfär.

Den sorts musikaliska möte, där musikerna inte har förberett några musikaliska arrangemang, som nu placerades på en scen i en offentlig miljö, tar annars i princip alltid plats i en privat miljö. Klubb Rålåt bjuder publiken på stan att ta del av det möte som annars bara sker i musikernas egna kök. Klubb Rålåt är alltså inte om en regelrätt konsert. Klubb Rålåt har inget inträde, det finns inga krav på applåder efter låtarna, publiken måste inte sitta tyst när musikerna spelar, och det är fritt fram för publiken att komma eller gå när de vill. Arrangemangets avslappnade form tillgängliggör genren för en ovan publik, en publik som inte aktivt behöver välja att gå på en konsert som utannonserats som *folkmusikkonsert*.

”Halvlive” arrangemang

Den digitala tekniken utvecklas ständigt. Idag kan publiken erbjudas ”halvlive” upplevelser, där artisterna och publiken inte är på samma ställe. Direktsändningar av opera på The Met sänds på digitala biografer runt om i Sverige och i många andra länder samtidigt. Konserter i 3D-format på en bioduk kommer säkerligen att bli vanligare framåt. Utvecklingen går framåt, möjligheterna blir fler. En arrangör kan i framtiden behöva lägga större energi på att skapa en närvarokänsla och en trevlig atmosfär kring arrangemanget än på att organisera artistens framträdande.

¹ Buskspel är en form av musicerande med obegränsat antal musiker, vilket vanligtvis inte erbjuder bra möjligheter för improvisation. Buskspelet är huvudsakligen till för de musicerande själva.

5.3 Utveckling av arrangörskapet; möjligheter, visioner och mål

Arrangörer inom folk- och världsgenren har på många sätt goda förutsättningar för utveckling. Engagemang och intresse tycks det finnas gott om. Målgruppen för kulturarrangemang inom genren är till synes bred. På många håll hittas verksamhet för etniska kulturer även på politiska agendor. För att kunna utvecklas behöver arrangörerna dock bättre förutsättningar. Vilka behov har då den ideella arrangören? Hur kan arrangörskapet inom vår genre utvecklas?

Ideellt eller arvoderat, amatör eller proffs? Avlastning?

När musiker och ideella arrangörer möts inom folk- och världsgenren innebär det ofta även ett möte mellan proffsvärlden och amatörvärlden. Kraven och förväntningarna på arrangörerna är ofta höga; arrangörerna inom genrer är ofta amatörer som ska jobba på ett professionellt sätt. Det går sällan att hårdra skillnaderna mellan proffsarrangörer och ideella arrangörer, utan skalan bör snarare betraktas som ett slags kontinuum. Ofta utgör den professionella arrangörens budget, lön och/eller formella utbildning de enda skillnaderna mellan dem och amatörerna, och det säger inte nödvändigtvis något om utförandets kvalitet eller arrangemangets framgång.

Att bedriva arrangörsverksamhet som proffs har många styrkor, menar våra informanter på. Man får först och främst tid för arbetet kring arrangemanget, och därmed blir förutsättningarna för att marknadsföra sig på ett framgångsrikt sätt bättre. Även möjligheterna att vidareutbilda sig är fler. För artisterna kan ett professionellt handhavande kring arvodering och annan ekonomi vara mycket värt. Våra informanter pekar på att det avlönade arrangörskapet dock inte är förutsättningslöst komplikationsfritt. Det finns många exempel på avlönade arrangörer vars engagemang för uppdraget svalnat. Man gör sitt jobb, men inte det där lilla extra för att entusiasmera övriga engagerade, publik eller musiker att ge sitt yttersta.

Den ideella organisationen däremot bygger på att alla involverade jobbar med hjärtat. Om man inte brinner för det ideella uppdraget lär man avsäga sig det. Den sortens ideellt engagemang är inte sällan svår att kombinera med en yrkesroll. För att bidra till att säkerställa en kontinuitet i verksamheten och att i ett längre perspektiv behålla en viss nivå på arrangemangen, menar några av våra informanter på att den ideella arrangörsföreningen skulle kunna gagnas mycket av en professionell hjälpande hand. En ideell arrangör skulle med professionell avlastning kunna få utrymme att blomstra ytterligare i sitt engagemang. Genom att underlätta vissa aspekter av arbetet skulle andra kunna ges utrymme för stimulans. Man skulle kunna betona det lustfyllda i att arrangera kulturupplevelser. Man skulle exempelvis kunna vända sig till en anställd kulturkonsulent för stöd i arbetet med marknadsföring, administration och kontaktnät. Denne skulle vidare kunna hjälpa föreningar med att axla arbetsgivarrollen gentemot artister. Professionell hjälp till ideella arrangörer skulle naturligtvis även kunna innebära en risk för att det ideella engagemanget klingar av något, och att man skjuter över arbetet till den anställde. Här gäller det i så fall att skapa tydliga ramar kring vilken roll den avlastande hjälpen ska ha.

Utbildning och fortbildning

En av våra informanter menar på att det idag saknas möjligheter att kontinuerligt såväl utbilda nya som fortbilda redan etablerade ideella arrangörer. Det förekommer sporadiska nätverksträffar och workshops runt om i landet, men för en intresserad, potentiell ideell arrangör är det inte någon självklarhet att hitta dessa.

Behovet av utbildningsmöjligheter för nya ideella arrangörer menar samma informant är stort, såväl för personer i nya föreningar som för nya engagerade i etablerade föreningar. Genom att tillhandahålla utbildningar och mötesplatser för nya aktörer kan startsträckor förkortas avsevärt. Behovet är även stort vad gäller fortbildning för erfarna aktörer inom redan etablerade ideella arrangörsföreningar. Folk- och världsgenren behöver på bredare front signalera professionalism. Det behövs en professionell attityd, och därmed en kunskapsbank för att lära ut detta inom vår genre. Man behöver bli bättre på att skapa hemsidor, på att genomföra strategisk och framgångsrik marknadsföring, på att kunna genomföra givande utvärderingar. Inom folkmusikvärlden saknar ideella föreningar den professionella uppbackning som föreningar inom andra genrer har. Tillgång till högkvalitativ kompetens saknas, enligt informanten.

En annan informant menar på att de studieförbund som idag samarbetar med ideella arrangörsföreningar inte på bred front har tillräcklig kompetens att ta hand om vår genres behov. Själva formen som studieförbunden arbetar i bjuder dock vissa möjligheter. För att komma tillrätta med problemen skulle därför riksorganisationer inom arrangörskap och folk- och världsmusikgenren med hjälp av ytterligare medel kunna söka upp kulturföreningar för att i samarbete med sitt studieförbund Kulturens Bildningsverksamhet, som har kunskapen inom folk- och världsgenren, kunna fånga upp och lära upp presumtiva arrangörer till proffs.

Att fånga upp världsmusikarrangörer

Som vi har belyst i avsnittet om Malmö Stad och Malmös Folkets Park ovan rymmer Sveriges många mångkulturföreningar av olika slag stora möjligheter att läras upp till även världsmusikarrangörer av god kvalitet.

Kultursverige har stor potential att utvecklas som mångkulturellt samhälle, där medborgarna har god förståelse för varandra. Det finns goda möjligheter i att fånga upp föreningar med enstaka arrangemang per år på agendan och ta upp dem i arrangörsnätverk. Därmed skulle landets många olika kulturer synliggöras på ett bättre sätt, och den enskilda föreningen skulle få hjälp att utvecklas genom inspiration, handledning och utbildning.

Genom att exempelvis upprätta ett särskilt program för att fånga upp de invandrar-/mångkulturföreningar, som i viss mån gör dans- och musikarrangemang och som idag inte kvalificerar för verksamhetsbidrag, skulle man kunna stödja och uppmuntra deras arbete med sina musikarrangemang. Kanske skulle detta kunna ske genom en särskild form av medlemskap? Möjligen skulle även begreppet *världsmusikarrangör* kunna ses över för att fungera på ett bättre sätt för dessa etniska kulturföreningar?

Kulturarrangemang på puben

Puben har sedan länge varit en kanal för livemusik till en bred publik. Pubbesökare beger sig till puben för att såväl umgås som för att insupa kultur under avslappnade former. Det kulturella inslaget i pubbesöket antas dock ofta vara sekundärt i sammanhanget, vilket innebär att om pubbesökaren skulle ställas inför valet pub eller kultur skulle troligtvis kulturkonsumtionen hos den breda publiken minska betydligt.

I skrivandets stund införs nya kassasystem inom bland annat pubverksamheten i Sverige. Avsikten med dessa är bland annat att begränsa möjligheten till svart arbetskraft. För musiker som spelar på pubar skulle det nya kassasystemet kunna vara vägen till vita löner. Dock krävs

musikinslagen fortfarande är lönsamma för pubarnas verksamhet. Redan i dagsläget kan man skönja tendenser till att antalet speljobb minskar betydligt. Systemet skulle behöva förändras för att musikerna inte ska ersättas helt av DJ:s eller mp3-formatet. Kanske finns det något sätt att bredda synen på arrangörskap och på ett lättillgängligt vis kunna erbjuda pubar stöd för konsertverksamhet inom folk- och världsgenren?

Musiker som arrangörer?

Även musikgrupperna själva är självfallet angelägna om att exponera sin musik. Möjligen finns ytterligare utrymme till utveckling i att underlätta för musikerna själva att stå för såväl arrangörskapet som musicerandet?

6 Slutdiskussion

Folk- och världsgenren är en enorm resurs för Sveriges kulturliv. Utöver musikens och dansens former rymmer den världens alla identiteter, kulturer synliggörs och förståelse för våra medmänniskor såväl inom som utom Sveriges gränser ökar. Genren är på många sätt öppen och tillgänglig; gränsen mellan artist, arrangör och publik är ofta inte väl definierad. Publiken är i stor utsträckning deltagande och engagerad och har goda kunskaper om genren. Vid kulturella sammankomster är det vanligt med ett aktivt deltagande från publiken. Genren bjuder in till möten, utövare på olika nivåer kan musicera eller dansa tillsammans. Själva kulturformen kan i många avseenden sägas fungera överskridande.

För att synas för en bred allmänhet krävs arrangörer med kunskap, resurser och engagemang, som kan tillhandahålla arenor för möten mellan kulturutövare och publik. Arrangörsledet är en viktig resurs vars arbete och roll förtjänar att tillvaratas, uppmärksammas och uppmuntras. Utöver rollen som förmedlare av olika kulturupplevelser fyller ett engagemang i en arrangörsförening även funktionen av folkbildning, i den mening att värden som kan betraktas som elementära i vårt samhälle idag, såsom demokrati, öppenhet osv konfronteras.

Arrangörens arbete och ansvar

Att arrangörens arbete syns är dock inte en självklarhet. Vid ett arrangemang är det artisterna som får ta emot applåder. En arrangörs uppgift sträcker sig från att hitta en lämplig lokal eller plats för arrangemanget, via bokning av artister, marknadsföring, bokning av logi, kontakt med media, städning och att klippa biljetter vidare till redovisning, verksamhetsberättelser och arbetsgivaransvar.

Utvecklingsmöjligheter

Arrangörskap kan ta sig olika uttryck. Det finns ett flertal olika slags arrangemang och arrangörerna själva kan verka inom olika ramar. Därmed har olika arrangörer olika förutsättningar och olika behov.

För ideella arrangörer skulle ökade anslag till genren kunna möjliggöra tillgång till kvalitativ utbildning och fortbildning. Arrangörskapet skulle därmed kunna läggas på en högre nivå där professionalism i såväl marknadsföring som arrangemanget i sig vore att förvänta.

I linje med detta skulle ökade medel också kunna möjliggöra att lokaler som är mer lämpade och mer tillgängliga för en publik kan användas. Därmed skulle genren i stort kunna framställas i attraktivare dager.

Genom ökade anslag skulle ideella arrangörer kunna avlastas från (men även naturligtvis utbildas i) administrativ byråkrati, såsom att handha arbetsgivaransvar vid exempelvis engagerandet av artister utan möjlighet att fakturera. På så sätt skulle man kunna betona det lustfyllda i att arrangera kulturupplevelser. Man skulle även kunna samla och tillgängliggöra kunskap om arrangörskapet hos en handledare dit ideella arrangörer kunde vända sig för inspiration och hjälp.

Ökade resurser skulle vidare kunna skapa förutsättningar för att fånga upp de invandrarföreningar som skulle kunna arrangera kulturupplevelser för en bredare publik. Genom handledning och inspiration skulle man därmed kunna tillgängliggöra ett otal etniska

kulturer för den omgivande allmänheten. Dessutom skulle föreningarna i sig kunna utvecklas och på ett bättre sätt hitta rätt i Sveriges byråkrati.

Genren i sig rymmer dessutom stor potential. De professionella musikerna är på många sätt flexibla och spontana och kan lätt placeras i offentlig miljö. Därmed finns ett otal möjligheter att tillgängliggöra genren för publik som inte själv tar sig till utannonserade folkmusikkonserter. Här finns gott om utrymme att utveckla genren synlighet, tillgänglighet och former för att upplevas.

Folk- och världsgenren är en sfär att ta tillvara. Genren och dess arrangörer omges av en frodande grogrund för utveckling, och det är med tillförsikt som aktörer inom genren blickar mot framtiden.

7 Referenser

Informanter från följande organisationer har deltagit i intervjuer:

Malmö Folkmusikförening (Malmö Folk)

Hemsida: www.malmofolk.se

Malmö Stads Folkets Park

Hemsida: www.malmofolketspark.se

Mix Musik

Hemsida: www.mixmusik.com

Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD)

Hemsida: www.rfod.se

Världens Musik och Dans

Hemsida: www.vmod.se

Följande organisationer ligger bakom framtagandet av en nationell handlingplan:

Eric Sahlström Institutet (ESI)

Hemsida: www.esitobo.org

Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR)

Hemsida: www.spelmansforbund.org

Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD)

Hemsida: www.rfod.se

Svenska Folkdansringen

Hemsida: www.folkdansringen.se